

**Analýza mediální reprezentace tématu
modernizace D1
ve vybraných pořadech ČT1 a ČT24**

Analytický tým:

Mgr. Marek Lapčík, Ph.D.

Mgr. Renáta Sedláková, Ph.D.

OBSAH

Teoretická východiska konstruktivistického přístupu zkoumání mediálních reprezentací.....	3
Metodika výzkumu.....	4
Hlavní zjištění analýzy	8
Výsledky kvantitativní části analýzy.....	9
Výsledky kvalitativní části analýzy.....	20
Závěr.....	26
Seznam citované literatury	27
Výzkumný tým	28
Příloha č. 1.....	29

TEORETICKÁ VÝCHODISKA KONSTRUKTIVISTICKÉHO PŘÍSTUPU ZKOUMÁNÍ MEDIÁLNÍCH REPREZENTACÍ

Podle aktuálně dominantního přístupu mediálních studií, je svět, v němž žijeme, vytvářený ve vzájemných interakcích jednotlivých sociálních aktérů. Tato myšlenka je známá jako teorie sociální konstrukce reality P. Bergera a T. Luckmanna (česky 1999). V současné informační společnosti pozdní modernity jsou to kromě osobních interakcí především média, která vstupují do nekončícího procesu formování a definování naší žité každodennosti. Tyto aspekty zohledňuje teorie mediální konstrukce reality (Schulz 2000, Luhmann 2014).

V mediálních studiích je vztah médií a vnější skutečnosti konceptualizován jako proces mediace či medializace.¹ Tematizuje skutečnost, že mediální reprezentace jsou formovány dvěma klíčovými faktory: i) událostmi z vnějšího světa a ii) vzorci jejich zpracovávání v rámci mediálního (zpravodajského) systému, tzv. mediálními rutinami (např. Touchman 1978). Patří k nim způsob výběru událostí, jež bude dané médium pokrývat. Na jednu stranu je zřejmé, že nikdy nemůže být zveřejněno vše, na straně druhé se ukazuje, že široce přijímány jsou právě a jen ty části reality, jež byly (opakovaně) medializovány.² Médii publikovaná sdělení jsou vždy pouze jedním z mnoha možných způsobů reprezentace události, která byla jejím předobrazem. Ukazují jen její část, a to pouze z určitých (médii/editory vybraných) úhlů pohledu. Z logiky věci je zřejmé, že nemohou být neutrálními sděleními, jakkoli o to mohou usilovat.³ Navíc hodnotová stanoviska obsažená ve zprávách neodráží vlastnosti reprezentovaných událostí či osob, ale mínění tvůrců zpráv, případně těch, kteří mají v dané společnosti významný podíl na moci.

Proto je věnována zásadní pozornost výzkumu mediální reprezentace jevů či osob, neboť právě to, jak jsou v médiích zobrazeny, zásadním způsobem formuje jejich význam ve společnosti. To, jak média tyto osoby/jevy/události označují, v jakém kontextu o nich hovoří a jak je reprezentují, je základním stavebním kamenem sociálně vytvářené reality. Stejně důležité je i to, co naopak opomíjejí nebo nezdůrazňují. Jednotlivé mediální produkty můžeme srovnávat s jinými mediálními či sociálními konstrukty (např. statistikami) nebo osobní zkušeností. Pouze různost zobrazení skutečnosti nás může přiblížit k „objektivnímu poznání“, jež bude adekvátním východiskem pro naše další sociální jednání.

¹ Podrobněji viz např. Burton Jiráček 2001, Trampota 2006.

² Srov. Reifová 2004: 107.

³ Objektivita se stává spíše nedosažitelným ideálem, kterému se novináři snaží přiblížit prostřednictvím intersubjektivně ověřitelného sdělování (Schulz 2000).

V polovině sedmdesátých let ukázal Schulz, že mediální realita supluje pro příjemce faktickou realitu, ke které nemají jiný přístup (Kunczik 1995: 125). Vzhledem k tomu, že dnes s řadou problémů, osob či jevů nelze mít osobní zkušenost, formují sociální aktéři své rozumění světu primárně právě podle médií vytvářených reprezentací. Ta ale mohou být zatížena různými ideologickými obsahy, neboť média lze dobře využívat i jako nástroje moci a kontroly, stejně tak jako k šíření hegemonie (Cottle 1996) či stvrzování společenského statu quo. Ani zpravodajství není výjimkou a lze v něm vysledovat vidění světa jeho tvůrců a zveřejněné informace mohou odrážet představy vlastníků médií. Podle klasika britských kulturních studií S. Halla proto není nejdůležitější otázkou, jakou realitu média vytvářejí, ale čím význam je komunikován (Hall 1997: 228)

METODIKA VÝZKUMU

Tato analýza a její zadání vycházejí z poptávky útvaru Výzkumu a analýz České televize (ČT). Jako vzorek pro analýzu byly určeny příspěvky vztahující se k dění na dálnici D1, především její modernizaci, odvysílané v pořadech *Události*, *Události, komentáře*, *Události v regionech* (Praha, Brno, Ostrava), *Zprávy ve 23* a *Devadesátka ČT24* stanic ČT1 a ČT24 v období od 1. ledna 2019 do 31. května 2019. Podklady pro analýzu – tedy úplný seznam sledovaných příspěvků (výzkumných jednotek) – byly analytikům zprostředkovány zadavatelem.

Jako výzkumná jednotka analýzy byl stanoven každý jeden příspěvek včetně úvodního zarámování moderátorem ve studiu (a případně i dalšího doplnění o následný rozhovor, ať už živě přes telemost nebo ze studia, např. v pořadu *Devadesátka ČT24*). V následujícím textu jsou ze stylistických důvodů jako synonyma užívána označení příspěvek a zpráva.

V analýze byla užita kombinace kvantitativních a kvalitativních výzkumných postupů specifikovaných níže. Lze proto mluvit o provedení triangulace výzkumných metod, při které jsou vybrané jevy zkoumány pomocí více postupů, jejichž poznatky jsou vzájemně srovnávány, což přispívá k dosažení celkově validnějších a komplexnějších zjištění.

Provedená analýza si kladla zejména následující výzkumné otázky:

- Jaké události a témata byly reprezentovány v souvislosti s informováním o D1?
- Jací mluvčí byli citováni v příspěvcích o D1?
- Byly příspěvky o dění na D1 spojovány primárně s nějakou politickou stranou?

Analýza reprezentace tématu modernizace D1 ve vybraných pořadech ČT1 a ČT24

- Byly ve způsobu výstavby narací v analyzovaných příspěvcích přítomny znaky ideologického vychýlení (tzv. bias)?
- Jakým způsobem jsou ve vybraných analyzovaných pořadech obsahujících formát rozhovoru vedeny dialogy? Dochází k indikaci postoje moderátora v otázce nebo v průběhu pořadu?

Kvantitativní postupy: obsahová analýza

Jako základní kvantitativní výzkumná technika byla využita obsahová analýza. Tato základní kvantifikující technika analýzy dokumentů vychází z pozitivistické tradice zkoumání. Jedná se o výzkumnou techniku pro kvantitativní, systematický a objektivní popis zjevného obsahu komunikace. (Berelson in: Neuendorf 2002). Je založena na systematickém kódování manifestního obsahu sdělení, pracující s kvantifikací ne/přítomnosti určitých znaků (proměnných) ve zkoumaném vzorku. Tento kvantitativní přístup ale nedokáže postihnout drobnější významové nuance textu, často přítomné na latentní rovině významu, a proto bývá kombinován s kvalitativními výzkumnými technikami. Na druhou stranu je obsahová analýza jedinou výzkumnou metodou, která umožňuje efektivně analyzovat mnohočetné vzorky. Současně je úkolem výzkumníka, aby při analýze zvoleného tématu nepodlehł neopodstatněné kvantifikaci poznatků a při interpretaci zjištění zohlednil kontext celých sdělení a jejich širší sociokulturní kontext.⁴

V návaznosti na výzkumné otázky byly zkoumány následující proměnné:

- identifikační proměnné (pořad a datum, v nichž byl daný příspěvek vysílán, pořadí příspěvku v relaci, jeho délka, titulek a autor);
- ne/přítomnost zmínky o příspěvku v úvodních headlinech daného pořadu, v případě některých pořadů (*Události*, *Devadesátka ČT24*, *Události, komentáře*) také zařazení tématu v rámci rubriky „Téma dne“;
- významnost zkoumaného tématu v rámci příspěvku (modernizace D1 jako: - hlavní téma, - vedlejší téma, - okrajová zmínka v rámci jiného hlavního tématu, - v upoutávce na jiný pořad ČT);
- konkrétní téma,⁵ jemuž se příspěvek věnoval (jeden příspěvek mohl pokrývat více témat);
- mluvčí, kteří v daném příspěvku dostali prostor, jejich počet, uvedená funkce (např. ministr dopravy, tiskový mluvčí) a afiliace k instituci/organizaci (např. Česká

⁴ Podrobněji viz např. Scherer 2005, Sedláková 2014, Trampota, Vojtěchovská 2010.

⁵ Témata příspěvků byla kódována tzv. emergentně, což označuje, že kategorie témat nebyly stanoveny předem, ale vyplynuly až z kategorizace témat zaznamenávaných v analýze všech příspěvků, která proběhla až po skončení sběru dat.

Analýza reprezentace tématu modernizace D1 ve vybraných pořadech ČT1 a ČT24

televize, Ředitelství silnic a dálnic ap.; v případě poslanců, senátorů, obecních zastupitelů atd. pak politická strana, již zastupují);

- ne/přítomnost zmínky o:
 - rekonstrukci/modernizaci D1 (referování o plánovaných, začínajících, probíhajících či právě ukončených pracích, obecné informace o plánovaných krocích pro daný rok ap.);
 - problémech s rekonstrukcí a modernizací D1 (informace o situaci v problematickém úseku u Humpolce, o zvlnění vozovky u Ostravy ap.);
 - aktuálních či nedávných nehodách na D1;
 - aktuálních či nedávných kolonách na D1;
 - opravách mostů a nadjezdů na D1;
 - nákladech na rekonstrukci/modernizaci dálnice nebo některé její části;
- využití či absence:
 - prvků infografiky (mapa, vizualizace, schéma oprav ap.);
 - archivních záběrů z modernizace D1 (záběry z prosincové kolony vysílané v jarních měsících, záběry explicitně označené jako archivní ap.);
 - prvku živého vstupu reportéra přímo z místa dění (tj. z některého z úseků D1, kde probíhá rekonstrukce, tvoří se kolona ap., případně z poslanecké sněmovny v době, kdy zde byla projednávána modernizace D1).

Hodnoty, kterých jednotlivé proměnné u sledovaných příspěvků nabývaly, byly v rámci analýzy zaznamenávány do tzv. kódovacího archu. Výsledná datová matice byla následně podrobena statistické analýze.

Kvalitativní postupy: analýza zpravodajského diskurzu

Stanovený vzorek byl podroben i analýze vedené kvalitativními postupy zaměřenými na identifikaci klíčových jevů a způsobů výstavby jednotlivých příspěvků/narací (například z hlediska užívání mediálních rutin). Základní užitou analytickou procedurou byly induktivní postupy a principy zakotvené teorie (tzv. otevřené – selektivní – axiální kódování).⁶ Těmito postupy byly identifikovány postupy konstrukce jednotlivých narací a způsoby výstavby výsledné podoby reprezentace události/tématu charakteristické pro jednotlivé zkoumané pořady atd. Při analýze byly zohledněny specifické rysy jednotlivých pořadů (strukturace

⁶ Podrobněji viz Strauss, Corbinová 1999, Sedláková 2014.

Analýza reprezentace tématu modernizace D1 ve vybraných pořadech ČT1 a ČT24

pořadu, využití postupů různých žánrů či formátů, typické charakteristiky stylu prezentace, tematická struktura daného pořadu a její specifické prvky).

Současně byly využity postupy diskursivní⁷ a sémiotické⁸ analýzy, s jejichž pomocí jsme analyzovali výstavbu jednotlivých příspěvků a identifikovali případné užití prvků/postupů, jež bylo možno označit za projev biasu (tedy příspěvky či jejich části implikující ideologicky zakotvené postoje mluvčích), a narativních/reprezentačních postupů implikujících ideologické zakotvení autorů příspěvků. Pozornost byla věnována rozboru příspěvků ve formě kritické reflexe reprezentace konkrétních jevů/událostí/náзорů/postojů. Smyslem analýzy nebylo posuzovat faktickou správnost sdělovaných informací či korespondenci jednotlivých výpovědí s „realitou“ (což nebylo cílem analýzy), ale zaměřit se na korektnost a relevanci výstavby reprezentací, legitimitu předkládaných tvrzení (např. ve smyslu relevance a legitimacy citovaných mluvčích odvozené z jejich afiliace a statusu apod.).

Analýza vizuálních materiálů se soustředila na korespondenci významů sdělovaných prostřednictvím vizuální složky příspěvků s významy šířenými složkou audiální. Pozornost byla věnována především záběrům, které by prostřednictvím svého významového potenciálu (a to jak způsobem zobrazení, tak i samotnou volbou zobrazovaného obsahu) mohly výrazněji ovlivnit celkové vyznění konkrétního příspěvku.

⁷ Van Dijk 1993, Fairclough 2003, Phillips, Hardy 2002, Wodaková, Meyer 2002.

⁸ Sedláková 2014, Chandler 2002.

HLAVNÍ ZJIŠTĚNÍ ANALÝZY

- v období od 1. 1. do 31. 5. 2019 bylo v pořadech *Události, Zprávy ve 23, Události, komentáře, Devadesátka ČT24 a Události v regionech* (Praha, Brno, Ostrava) odvysíláno celkem 157, ve kterých byla situace na dálnici D1 prezentována jako hlavní či vedlejší téma; nejvíce (49 příspěvků) příspěvků zaznělo v pořadu *Události*;

- největší pozornost byla modernizaci dálnice D1 věnována v lednu (57 příspěvků) a v květnu (41 příspěvků);

- 22 % všech příspěvků bylo odvysíláno mezi prvními třemi příspěvky jednotlivých zkoumaných relací;

- nejčastěji zmiňovaným tématem příspěvků byl problematický úsek dálnice mezi Humpolcem a Větrným Jeníkovem, na kterém došlo v prosinci 2018 ke kalamitě - tato událost, oprava problematického úseku a jeho zprůjezdění, byly alespoň krátce tematizovány ve 127 příspěvcích;

- v polovině (76) příspěvků zazněl tzv. dopravní zpravodajský servis přinášející informace o aktuálním dění na D1 (kolonách, započatých, probíhajících i právě ukončených pracích a uzavírkách);

- třetím nejčastějším tématem (42) příspěvků byla politická rovina související s modernizací D1, (reakce politiků na prosincový kolaps dálnice, kritika ministra dopravy, výměna ministrů a ředitele ŘSD);

- ve 30 % příspěvků byl využit živý vstup reportéra do vysílání, nejčastěji v pořadech *Události* (45 %) a *Události v regionech* (50 % ostravských, 29 % pražských a 27 % brněnských příspěvků);

- v 87 % příspěvků se vyjadřoval alespoň jeden mluvčí, nejčastěji zástupci ŘSD: mluvčí J. Rýdl (29 příspěvků) původní ředitel J. Kroupa (22) a jeho nástupce P. Kováčik (6), a politici: ministr dopravy D. Ťok (21), premiér A. Babiš (12) a nový ministr dopravy V. Kremlík (8), prostor komentovat situaci dostali i odborníci na dopravu a samotní řidiči;

- citováni byli nejčastěji členové ANO (52x), což je opodstatněné vzhledem ke konkrétním citovaným mluvčím a tématu D1, dále KDU-ČSL (14x), ODS a KSČM (7x), ČSSD a STAN (6x), Piráti (4x), TOP09 (2x), SPD a uskupení Praha sobě (1x);

- v případech reprezentace konkrétní událostí provázaných s politickou sférou, byla součástí narace příspěvků prezentace stanovisek všech klíčových stran/aktérů;

- v pokrytí dění spojeném s D1 na ČT ve sledovaném období nebyla identifikována žádná událost, kterou by bylo možno najít v jiných rešeršovaných médiích a na ČT by chyběla;

- celkově byla reprezentace událostí/dění spojeného s modernizací dálnice D1 ve vysílání ČT1 a ČT24 ve vybraných pořadech ve zkoumaném období komplexní, vysoce faktická a odpovídala požadavkům vyplývajícím z legislativy platné pro ČT jako médium veřejné služby.

VÝSLEDKY KVANTITATIVNÍ ČÁSTI ANALÝZY

Analýza mediálního obrazu modernizace dálnice D1 byla provedena na sedmi pořadech vysílaných Českou televizí v období od 1. ledna 2019 do 31. května 2019. Tyto pořady konkrétně tvořily *Události*, *Zprávy ve 23*, *Události, komentáře*, *Devadesátka ČT24* a tři mutace pořadu *Události v regionech* (Praha, Brno, Ostrava). Analyzovány byly příspěvky týkající se dálnice D1 a událostí s ní spojených, a to bezprostředně (uzavírky na různých místech dálnice, aktuální situace na dálnici, informace pro řidiče), nebo přeneseně (politické kauzy, situace na jiných dálnicích v ČR nebo v zahraničí, legislativa týkající se výstavby dopravních staveb tohoto typu atd.). Konkrétní příspěvky byly předem vytipovány analytickým oddělením České televize a výzkumný vzorek byl vytvořen na základě zadavatelem dodaného seznamu příspěvků.

Celkově bylo od začátku ledna do konce května roku 2019 odvysíláno 174 příspěvků, jež se dotýkaly tématu modernizace D1. V 15 příspěvcích byla situace kolem dálnice D1 zmíněna jen okrajově (například výročí 15 let od vstupu do EU, osobnosti bývalých ministrů dopravy ČR, silné lednové mrazy a jejich dopady na ČR, zahájení první schůze Poslanecké sněmovny v roce 2019 atd.). Protože hlavní nosné téma těchto příspěvků bylo primárně jiné než D1, byly z následující analýzy vyloučeny, stejně jako dvě upoutávky na pořad *Otázky Václava Moravce* (obě upoutávky byly vysílány v rámci pořadu *Události* a avizovaly diskusi o D1).

Příspěvků, v nichž byla situace na dálnici D1 prezentována jako hlavní či vedlejší téma, tak bylo ve sledovaném období a sledovaných pořadech odvysíláno celkem 157. Nejvíce z nich v pořadu *Události* (49 příspěvků, tj. téměř třetina vzorku), často bylo téma D1 zařazeno i v přehledu regionálních událostí (26 v brněnské a 24 v pražské mutaci relace *Události v regionech*). V nadpoloviční většině všech sledovaných příspěvků⁹ ve všech pořadech byla D1 pojednávána jako hlavní téma (82 %). Výrazně méně často byla informace o D1 připojována jako vedlejší sdělení k jinému tématu (18 %). Nicméně i v takových příspěvcích jí bylo věnováno významné množství prostoru. Jednalo se zejména o příspěvky zaměřené na ministra dopravy D. Ťoku a kritiku jeho práce z řad opozice, zprávy tematizující výměnu ministrů dopravy a s ní související změnou ředitelů ŘSD či o informace o návrhu zákona zakazujícího jízdu kamionů v levém pruhu dálnic (obecně řečeno šlo o témata, jež mohou vývoj modernizace D1 ovlivnit, a je proto pochopitelné, že byla v příspěvcích spojována).

⁹ S vyloučením zmínek, tj. z příspěvků, kde modernizace D1 tvořila hlavní či vedlejší téma.

Analýza reprezentace tématu modernizace D1 ve vybraných pořadech ČT1 a ČT24

Tabulka č. 1: Počet příspěvků dle pořadů a postavení tématu modernizace D1¹⁰

Pořad	Hlavní téma	Vedlejší téma	Zmínka u jiného tématu / upoutávka	Celkem
Události	39 (71 %)	10 (18 %)	6 (11 %)	55 (100 %)
Devadesátka ČT24	10 (56 %)	6 (33 %)	2 (11 %)	18 (100 %)
Zprávy ve 23	17 (77 %)	3 (14 %)	2 (9 %)	22 (100 %)
Události, komentáře	11 (50 %)	7 (32 %)	4 (18 %)	22 (100 %)
Události v regionech (Praha)	24 (96 %)	0 (0 %)	1 (4 %)	25 (100 %)
Události v regionech (Brno)	25 (89 %)	1 (4 %)	2 (7 %)	28 (100 %)
Události v regionech (Ostrava)	3 (75 %)	1 (25 %)	0 (0 %)	4 (100 %)
Celkem	129 (74 %)	28 (16 %)	17 (10 %)	174 (100 %)

Analyzované pořady jsou svou formou poměrně rozmanité, a tak není překvapivé, že se průměrná délka analyzovaných příspěvků vysílaných v různých relacích výrazně liší. Průměrně nejdelší byly v pořadech *Devadesátka ČT24* (5 minut 18 vteřin) a *Události, komentáře* (4 minuty 35 vteřin). Jedná se o pořady částečně publicistické a obsahující delší rozhovory s hosty ve studiu, na něž v jiných analyzovaných pořadech není prostor, a tak není překvapivé, že nejdelší příspěvky v těchto pořadech přesahovaly i 13 minut (*Devadesátka ČT24* 7. ledna a 8. dubna 2019), respektive takřka 20 minut (*Události, komentáře* 22. ledna 2019). Příspěvky odvysílané ve zpravodajských pořadech si byly (až na jednu výjimku) svou průměrnou délkou velmi podobné – trvaly průměrně 1 minutu 45 vteřin v *Událostech*, 1 minutu 50 vteřin ve *Zprávách ve 23*, 1 minutu 36 vteřin v pražské a 1 minutu 55 vteřin v brněnské mutaci *Události v regionech*. Zmíněnou výjimkou je výrazně odlišná průměrná délka příspěvků v ostravských regionálních událostech, která byla de facto dvojnásobná a činila 3 minuty 23 vteřin. V souhrnu regionálních zpráv z ostravského regionu však byly ve sledovaném období zařazeny jen čtyři příspěvky na téma dálnice D1, z nichž jeden se věnoval opravám D1 v regionu a jejich dopadům na kraj a řidiče téměř 9 minut, což výsledný průměr výrazně ovlivnilo.¹¹

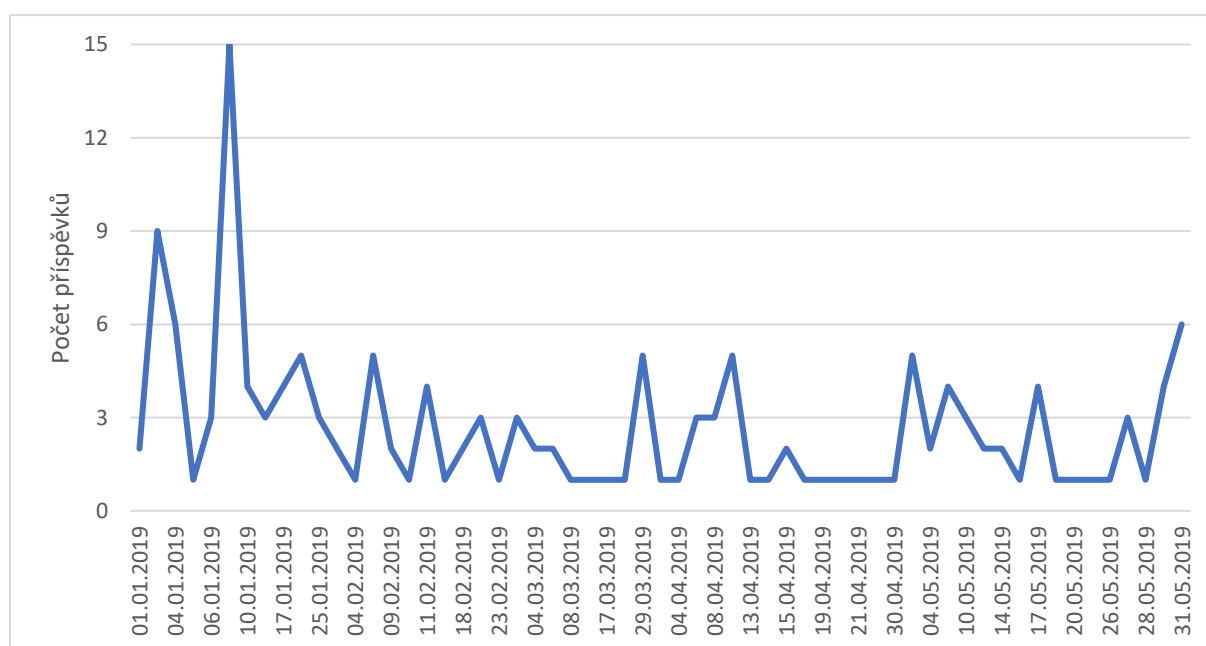
¹⁰ Vzhledem k zaokrouhlení může součet procent ve všech tabulkách a grafech této analýzy činit 99 % či 101 %.

¹¹ Zbylé tři příspěvky trvaly 39 vteřin, 1 minutu 59 vteřin a 2 minuty 22 vteřin. Jejich průměrná délka by tedy odpovídala průměru příspěvků o D1 u ostatních zpravodajských pořadů.

Analýza reprezentace tématu modernizace D1 ve vybraných pořadech ČT1 a ČT24

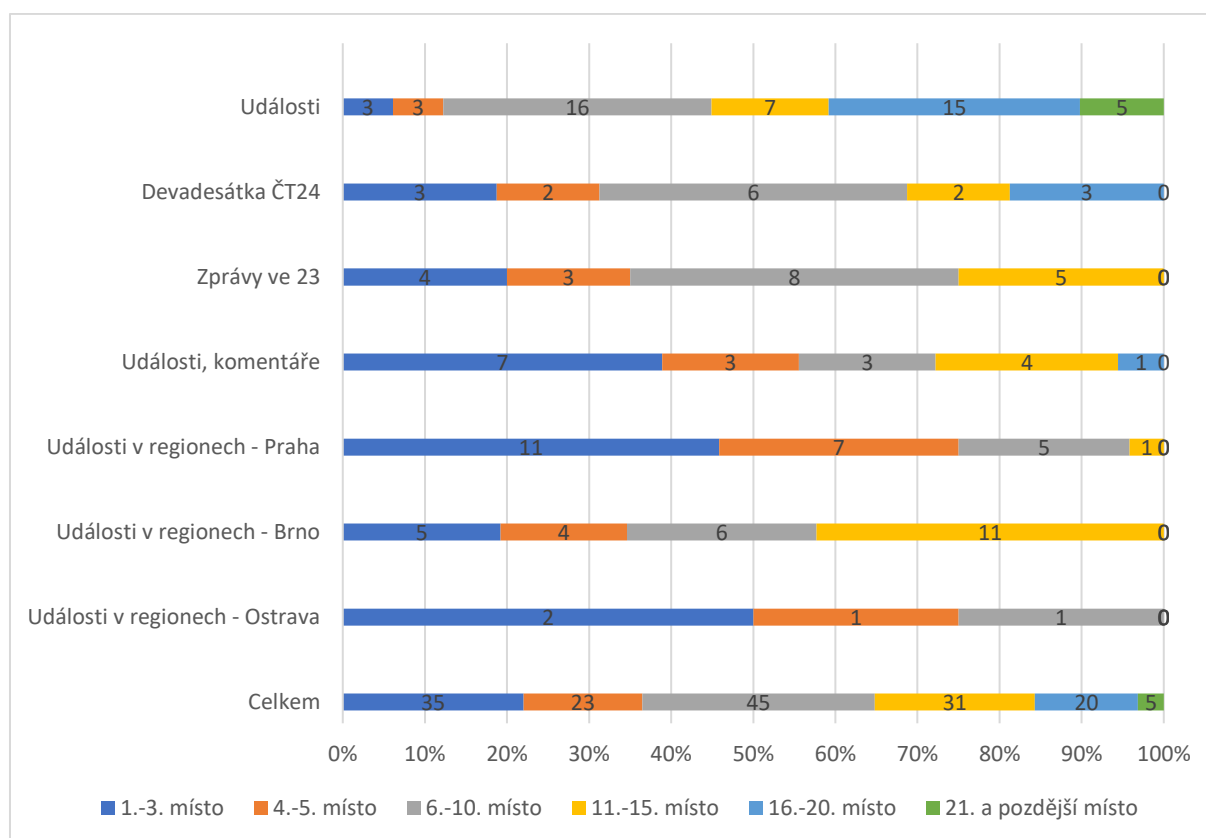
Největší pozornost věnovaly analyzované pořady modernizaci dálnice D1 v lednu (57 příspěvků) a v květnu (41 příspěvků), menší prostor dostala v únoru, dubnu (23, resp. 22 příspěvků) a březnu (14 příspěvků). Lednový zájem může působit překvapivě, neboť nejde o období, kdy běžně probíhají stavební práce na silnicích. Zvýšenou reprezentaci D1 v tomto měsíci způsobily především reakce politiků na prosincový kolaps dálnice v „problematickém úseku“ D1 u Humpolce (proběhlo jednání v poslanecké sněmovně a objevil se návrh zákona upravujícího jízdu v levém pruhu) a současně byly spuštěny na tento kolaps navazující práce v problematickém úseku. V květnu ČT referovala o výměně na postu ředitele Ředitelství silnic a dálnic (ŘSD) a zejména o začátku další sezony stavebních prací na českých dálnicích včetně D1. Na konci května navíc Českem projížděl americký vojenský konvoj, který dopravu na D1 dočasně zablokoval. Jeho průjezd i reakce politiků (zejména ministra dopravy a premiéra) se rovněž dočkaly výrazného mediálního pokrytí.

Graf č. 1: Počet příspěvků věnovaných modernizaci D1 v analyzovaném vzorku

O tom, jakou pozornost tématu dálnice D1 ČT věnovala a jakou důležitost mu v rámci svého zpravodajství přisuzovala, vypovídá zařazení daných příspěvků v rámci analyzovaných pořadů. Desetina z nich zazněla na prvním místě relace a téměř čtvrtina (22 %) byla odvysílána mezi prvními třemi příspěvky, tedy v části relace, kde bývají uváděny nejvýznamnější události dne. Méně často (v porovnání s ostatními pořady) se téma D1 objevovalo na předních místech *Událostí* (jen 6 % příspěvků bylo v tomto pořadu zařazeno na první tři místa relace), ale naopak byly do úvodu řazeny v regionální zpravodajské relaci *Události v regionech*.

Graf č. 2: Počet příspěvků o modernizaci D1 podle pořadí uvedení v jednotlivých relacích

Menší důraz na téma dopravy a D1 v *Událostech* oproti ostatním pořadům potvrzuje i obsah tzv. headlinů, tedy úvodních upoutávek na v relaci probíraná témata. Zatímco *Události* na příspěvky související s D1 upozorňovaly jen ve třetině svých headlinů (31 %), ve zpravodajsko-publicisticky laděných pořadech *Události, komentáře* a *Devadesátka ČT24* byl trend opačný - v headlinech bylo zmíněno 67 %, resp. 63 % příspěvků souvisejících s D1. *Zprávy ve 23* poutaly na 40 % svých příspěvků o D1, regionální události z Prahy v 63 %, z Brna v 31 % a z Ostravy v 50 % příspěvků. Vyšší zájem o téma v *Událostech, komentářích* a *Devadesátce ČT24* dokládá i jeho zařazení v rámci tzv. Tématu dne – 56 % v *Devadesátce*, 50 % v *Událostech, komentářích* oproti 4 % v *Událostech*.

Z obsahového hlediska¹² v analyzovaných příspěvcích jasně dominovalo téma problematického úseku dálnice mezi Humpolcem a Větrným Jeníkovem. Vybraný dodavatel (mezinárodní konsorcium firem) zde nedokázal provést práce v požadovaném termínu a kvalitě, úsek se v prosinci při sněžení zablokoval a situace vyvrcholila mnohahodinovými

¹² Jak již bylo zmíněno v kapitole věnované metodice práce, mohlo být (a zpravidla i bylo) v jednom příspěvku zmíněno více různých témat (například kolona na D1, plán oprav D1 na daný rok a reakce ministerstva či vlády na kritiku ze strany opozice).

Analýza reprezentace tématu modernizace D1 ve vybraných pořadech ČT1 a ČT24

kolonami na D1. Tato událost, oprava problematického úseku a jeho zprůjezdnění, zrychlený výběr nového dodavatele či informace o aktuálním stavu úseku a jeho vlivu na provoz na dálnici D1 byly alespoň krátce tematizovány ve čtyřech z pěti analyzovaných příspěvků (127).

Druhým nejčastěji zmiňovaným tématem bylo aktuální dění na D1, tedy jakýsi dopravní zpravodajský servis¹³ přinášející informace o kolonách, započatých, probíhajících i právě ukončených pracích a uzavírkách a s tím související varování pro řidiče (např. v případě špatného počasí). Podobné informace se vyskytly v téměř polovině příspěvků (76). Diváci byli zpravováni o dálnici D1 také v obecnější rovině, většinou byl tematizován plán modernizace D1 na daný rok či v dlouhodobějším časovém výhledu, probírána byla i historie dálnice a její předchozí modernizace ap. – některé z těchto informací se vyskytly ve více než třetině příspěvků (59).

Významný prostor byl věnován i politické rovině modernizace D1, zejména reakcím politiků na prosincový kolaps dálnice v problematickém úseku, kritice ministra Ťoka ze strany opozice, výměně na pozici ministrů a následné změně ředitele ŘSD, jednání o D1 v poslanecké sněmovně a návrhu zákona zakazujícího jízdu kamionů v levém pruhu ap. Do politiky zasahující aspekty modernizace byly zmíněny ve čtvrtině příspěvků (42).

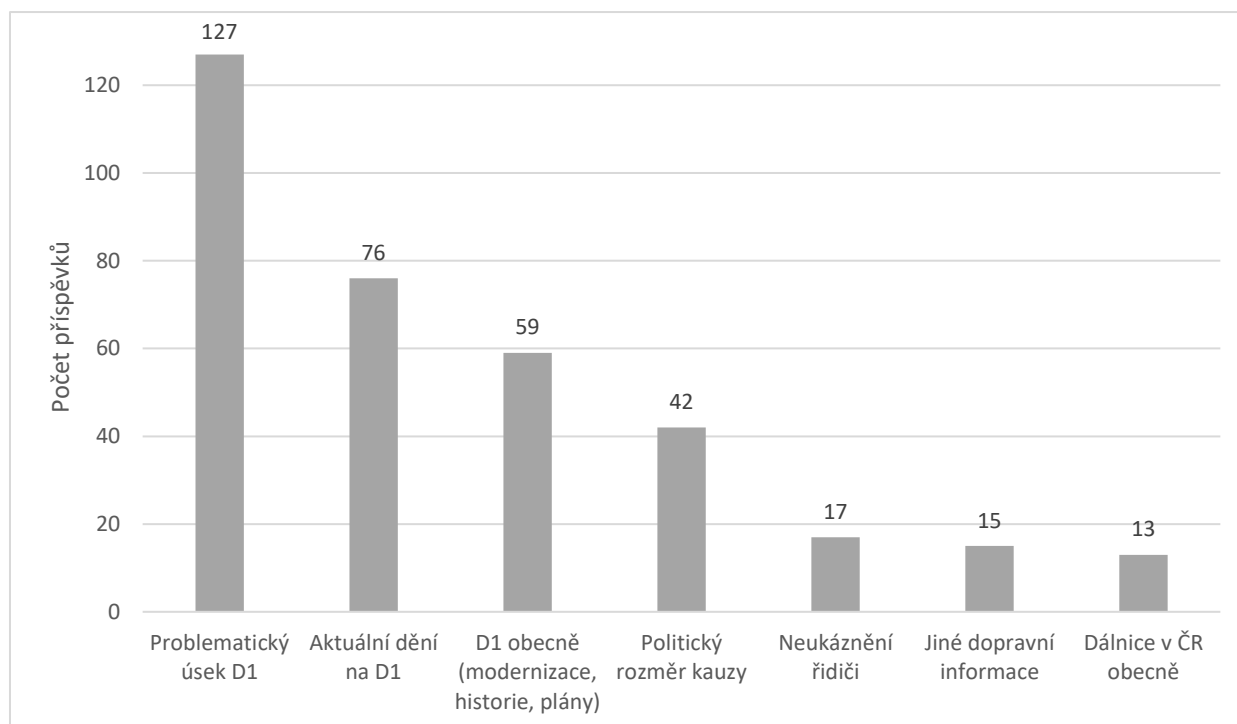
V desetině příspěvků (15) byly zmiňovány další, s D1 přímo nesouvisející dopravní informace (např. tematizace zimní údržby silnic, uzavírky jiných silnic a dálnic a jiné dopravní stavby, problém billboardů u dálnic, dopravní fóra, průjezdy vojenských konvojů přes české území ap.) a takřka stejný počet (17) příspěvků referoval o problémech s neukázněnými řidiči (zejména se jednalo o kritiku některých řidičů kamionů, kteří nedodržením dopravních předpisů a značení přispívají k blokování provozu). Zhruba 8 % (13) příspěvků se věnovalo problematice dálnic v ČR v obecnější rovině (například pomalému tempu jejich výstavby, které v analyzovaném období kritizoval NKÚ, problematice veřejných zakázek a rozhodování podle ceny, ale i zákonu o liniových stavbách a dalších možnostech zrychlení výstavby českých silnic a dálnic).

Z analyzovaných příspěvků je patrné zaměření zejména na postup oprav/modernizace dálnice. Alespoň základní informace o probíhajících, právě ukončených či plánovaných pracích na rekonstrukci/modernizaci D1 se objevily v 80 % analyzovaných příspěvků (126). Bližší informace o příčinách a dopadech neúspěšně provedené modernizace problematického úseku u Humpolce nabídlo téměř 40 % příspěvků (60). Ve 13 % příspěvků (21) se objevily zmínky o opravách mostů a nadjezdů (jednalo se zejména o bourání příliš úzkých či jinak nevyhovujících nadjezdů, tyto práce byly často pokrývány pomocí živých vstupů s redaktory ČT).

¹³ Podrobněji v kvalitativní části analýzy.

Analýza reprezentace tématu modernizace D1 ve vybraných pořadech ČT1 a ČT24

Graf č. 3: Témata příspěvků věnovaných modernizaci D1 (souhrnně za všechny pořady)

Tabulka č. 2: Tematické zaměření analyzovaných příspěvků¹⁴

Téma	Události	90' ČT24	Zprávy ve 23	Události koment.	Události v reg. (Praha)	Události v reg. (Brno)	Události v reg. (Ostrava)	Celkem
Problematický úsek D1	42 (86 %)	9 (56 %)	13 (65 %)	13 (72 %)	23 (96 %)	24 (92 %)	3 (75 %)	127 (81 %)
Aktuální dění na D1	18 (37 %)	7 (44 %)	14 (70 %)	11 (61 %)	13 (54 %)	13 (50 %)	0 (0 %)	76 (48 %)
D1 obecně (modernizace, plány, historie)	16 (33 %)	7 (44 %)	4 (20 %)	6 (33 %)	9 (38 %)	13 (50 %)	4 (100 %)	59 (38 %)
Politický rozměr D1	10 (20 %)	8 (50 %)	8 (40 %)	12 (67 %)	2 (8 %)	1 (4 %)	1 (25 %)	42 (27 %)
Neukáznění řidiči	5 (10 %)	0 (0 %)	4 (20 %)	3 (17 %)	2 (8 %)	3 (12 %)	0 (0 %)	17 (11 %)
Jiné dopravní informace	5 (10 %)	0 (0 %)	1 (5 %)	2 (11 %)	0 (0 %)	6 (23 %)	1 (25 %)	15 (10 %)
Dálnice v ČR obecně	0 (0 %)	5 (31 %)	1 (5 %)	6 (33 %)	0 (0 %)	0 (0 %)	1 (25 %)	13 (8 %)

Naopak informace o aktuální dopravní situaci a jejím vývoji v uplynulém dni byly reprezentovány výrazně méně – informace o kolonách na D1 v daném dni přinesla zhruba čtvrtina příspěvků (43, tj. 27 %), o nehodách jen desetina příspěvků (16). Není nijak překvapivé,

¹⁴ Vzhledem k tomu, že jeden příspěvek se mohl zabývat (a většinou i zabýval) více než jedním tématem, přesahuje součet procentuálních podílů v tabulce hodnotu 100 %.

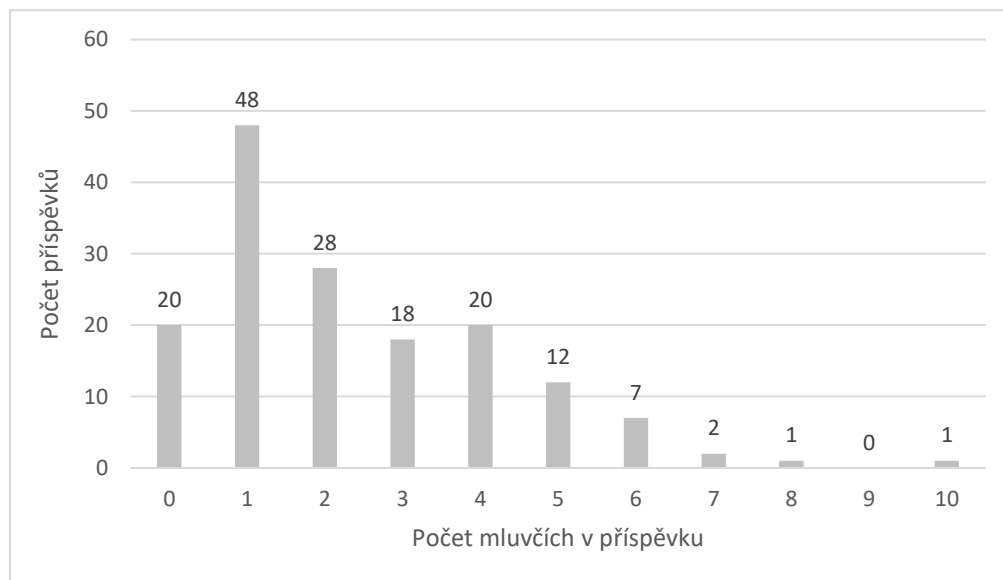
Analýza reprezentace tématu modernizace D1 ve vybraných pořadech ČT1 a ČT24

že v publicisticky zaměřených pořadech *Události, komentáře* a *Devadesátka ČT24* se téma aktuálních nehod a kolon neobjevovalo prakticky vůbec (v pořadu *Události, komentáře* byl zaznamenán 1 příspěvek zmiňující aktuální nehodu, v *Devadesátce ČT24* takové informace nezazněly). Ačkoli se analýza nezaměřovala na proudové vysílání ČT24, lze usuzovat na to, že aktuální provoz a průjezdnost (nejen) dálnice D1 jsou pokrývány spíše průběžně během dne než v souhrnných zpravodajských či zpravodajsko-publicistických pořadech.

Jen v desetině (16) případů obsahovaly příspěvky informaci o nákladech spojených s modernizací D1. Častěji to bylo v regionálním zpravodajství (50 % příspěvků v ostravské, 17 % v pražské a 12 % v brněnské mutaci relace *Události v regionech*) než v tom celostátním (4 % v *Událostech*, 6 % v *Událostech, komentářích*, 10 % ve *Zprávách ve 23*, 13 % v *Devadesátce ČT24*).

Zhruba v každém sedmém příspěvku (21) přibližovala ČT svým divákům modernizaci D1 pomocí infografiky – většinou se jednalo o mapu ČR s vyznačením opravovaných či problémových úseků dálnic. K archivním záběrům prací na D1 se ČT vracela ve třetině příspěvků (54), většinou se jednalo o příspěvky zmiňující prosincový kolaps na D1 způsobený sněžením a špatně provedenými pracemi v úseku u Humpolce.

Graf č. 4: Počet mluvčích v analyzovaných příspěvcích (souhrnně za všechny pořady)

Analýza se zaměřovala také na mluvčí, jimž byl v příspěvcích poskytnut prostor k vyjádření. Sledován byl nejen výskyt konkrétních osob, ale také variabilita profesí a zástupců různých institucí, firem či politických stran. Alespoň jeden mluvčí¹⁵ dostal prostor v 87 % příspěvků

¹⁵ Za mluvčí byli považováni i reportéři České televize, kteří byli často využíváni např. v rámci tzv. živých vstupů přímo z místa dění (dálnice D1, případně poslanecké sněmovny v případě projednávání situace na D1), kdy komentovali situaci a přinášeli nové informace.

Analýza reprezentace tématu modernizace D1 ve vybraných pořadech ČT1 a ČT24

(zbylých 13 % příspěvků tvořily krátké zprávy čtené moderátorem relace). Nejčastěji příspěvek citoval jednoho mluvčího (31 %, tj. 48 příspěvků), většinou reportéra či reportérku ČT realizující živý vstup nebo krátkou reportáž z místa dění. V několika případech se jednalo o zprávu čtenou moderátorem ze studia, jež byla doplněna záznamem výroku premiéra Andreje Babiše, mluvčího ŘSD Jana Rýdla či dnes již bývalého ředitele ŘSD Jana Kroupy. V průměru analyzované příspěvky citovaly jednoho až tři mluvčí (celkem 60 % vzorku), výjimečně se v jednom příspěvku vyjadřovalo i osm či deset mluvčích (každý takový příspěvek se vyskytl právě jednou).

Již zmíněný živý vstup reportérů do vysílání byl využíván poměrně často – ve 30 % případů (47). Nejčastěji jej využíval pořad *Události* (45 % příspěvků o D1 z této relace obsahovalo živý vstup reportéra) a *Události v regionech* (50 % ostravských, 29 % pražských a 27 % brněnských příspěvků). Do zpravodajsko-publicistických pořadů *Události, komentáře* a *Devadesátka ČT24* vstoupil reportér skrze živý vstup v obou případech čtyřikrát (22 %, resp. 25 % příspěvků), do *Zpráv ve 23* pouze jednou (5 %).

Jednoznačně nejvíce pokrývali a zpracovávali¹⁶ dění kolem dálnice D1 reportéři Radovan Daněk (34 příspěvků, 22 % vzorku) a Blanka Poulová (30 příspěvků, 19 % vzorku). Dopravní agendě se často věnoval ještě Jan Beránek (12 příspěvků, tj. 8 % vzorku), jiní reportéři o D1 informovali spíše příležitostně.

Z mluvčích, kteří nejsou zaměstnanci ČT, se k dálnici nejčastěji vyjadřovali zástupci Ředitelství silnic a dálnic – mluvčí Jan Rýdl zazněl v 29 příspěvcích, tehdejší ředitel Jan Kroupa v 22 příspěvcích a jeho nástupce Pavol Kováčik v 6 příspěvcích. Výjimečně byli citováni i další zaměstnanci ŘSD, například lesní specialista či vedoucí úseku modernizace. Není překvapující, že z politiků se k dění na D1 nejčastěji vyjadřovali tehdejší ministr dopravy Dan Ťok (21 příspěvků), premiér Andrej Babiš (12 příspěvků) a posléze i nový ministr resortu dopravy Vladimír Kremlík (8 příspěvků). Do debat na dané téma byli zváni zejména členové parlamentního podvýboru pro dopravu a specialisté jednotlivých stran na téma dopravy, jmenovitě: Martin Kolovratník za ANO (6 příspěvků), Marian Jurečka (5 příspěvků) a Jan Bartošek (4 příspěvky) z KDU-ČSL, Petr Gazdík ze STAN, Martin Kupka z ODS a Ondřej Polanský z Pirátů – všichni ve 4 příspěvcích, třikrát vystoupili Vojtěch Filip a Pavel Hojda z KSČM. Vzhledem k tomu, že zmíněný problematický úsek D1 se nachází v kraji Vysočina, zaznělo i několik vyjádření krajské policejní tiskové mluvčí Dany Čírtkové (6 příspěvků). Celkem bylo ve vzorku zaznamenáno 108 různých mluvčích, u nichž bylo uvedeno jméno (a to

¹⁶ Tj. vstupovali do vysílání formou živých vstupů nebo pro analyzované pořady připravovali reportáže, případně byly části jejich předchozích živých vstupů vysílány ze záznamu.

Analýza reprezentace tématu modernizace D1 ve vybraných pořadech ČT1 a ČT24

alespoň ve zkrácené podobě, jako tomu bylo například u řidičů stojících v koloně, představovaných někdy jen křestním jménem).

Tabulka č. 3: Mluvčí s nejvyšším počtem vyjádření ve vzorku (souhrnně za všechny pořady)¹⁷

Jméno a funkce mluvčí/ho	Počet vyjádření
Rýdl Jan (<i>mluvčí ŘSD</i>)	29 (18 %)
Kroupa Jan (<i>ředitel ŘSD</i>)	22 (14 %)
Ťok Dan (<i>ministr dopravy</i>)	21 (13 %)
Babiš Andrej (<i>premiér</i>)	12 (8 %)
Kremlík Vladimír (<i>ministr dopravy</i>)	8 (5 %)
Čírtková Dana (<i>policejní mluvčí</i>)	6 (4 %)
Kolovratník Martin (<i>poslanec, předseda podvýboru pro dopravu</i>)	6 (4 %)
Kováčik Pavol (<i>ředitel ŘSD</i>)	6 (4 %)
Jurečka Marian (<i>poslanec, člen podvýboru pro dopravu</i>)	5 (3 %)

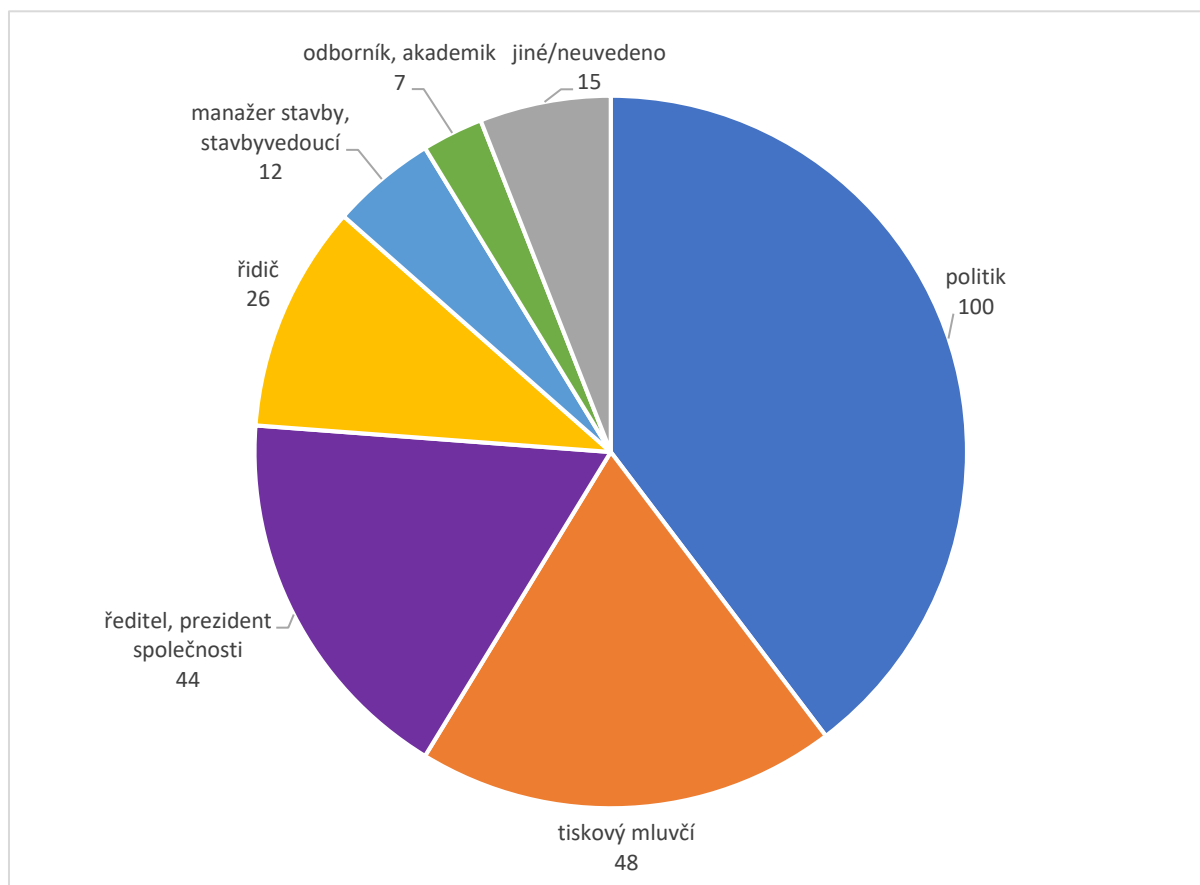
Z hlediska profese mezi mluvčími dominovali zejména politici (včetně politiků bývalých, kteří již nejsou v politice činní) – ti se k tématu vyjádřili celkem 100krát. Nejčastěji se jednalo o ministry dopravy (včetně bývalých), kteří dostali prostor pro 33 vyjádření. Ve 12 příspěvcích se vyjádřil premiér, třikrát dostal prostor jiný člen vlády, jedenkrát prezident. Vyjádření dalších politiků a zastupitelů (poslanců, senátorů, ale také hejtmanů či starostů) bylo zaznamenáno celkem 51. Poměrně velký prostor (48 vyjádření) dostali i tiskoví mluvčí, a to zejména mluvčí ŘSD, krajští mluvčí Policie ČR, mluvčí společnosti Eurovia a dalších firem podílejících se na modernizaci D1 či jiných dopravních staveb v ČR – v porovnání s celkovým počtem vyjádření politiků byli mluvčí citováni zhruba o polovinu méně. Dále bylo citováno 44 výroků osob ve vedoucích pozicích (ředitel, prezident společnosti), šlo zejména o ředitele ŘSD Jana Kroupu a jeho nástupce Pavola Kováčika, vyjadřovali se ale například i předsedové Svazu průmyslu a dopravy ČR, Sdružení pro rozvoj infrastruktury na Moravě či Svazu podnikatelů ve

¹⁷ Vzhledem k vysokému počtu různých zaznamenaných mluvčích (108 různých osob, u nichž bylo uvedeno jméno) je tabulka zkrácena a představuje pouze ty mluvčí, kteří v analyzovaném vysílání dostali prostor alespoň pětkrát.

Analýza reprezentace tématu modernizace D1 ve vybraných pořadech ČT1 a ČT24

stavebnictví ČR. ČT dala ve vysílání prostor i samotným řidičům, jejich výroky zazněly v příspěvcích 26krát. Přestože téma stavebních prací na dálnici bylo jedním z těch nejčastějších, samotní stavbyvedoucí, projektoví manažeři či manažeři stavby, tedy lidé, kteří měli přímý podíl na modernizaci D1 a na opravě problematického úseku u Humpolce, se mezi mluvčími vyskytli jen 12krát.

Graf č. 5: Počet vyjádření mluvčích podle jejich profese/odbornosti (všechny pořady celkem)¹⁸

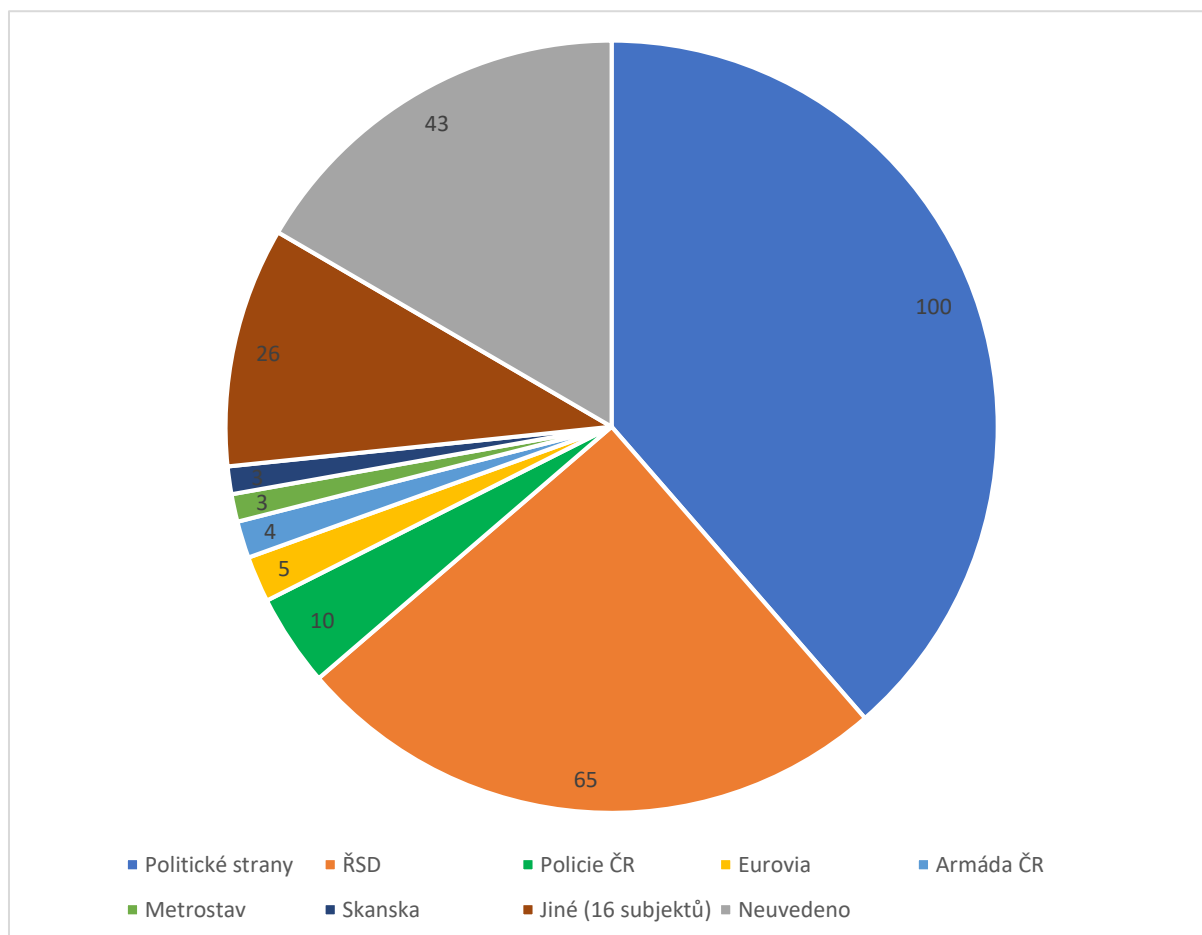
Při pohledu na zastoupení mluvčích z různých politických stran je patrná dominance politiků zvolených za ANO, kteří se ve vzorku vyjádřili celkem 52krát. Druhá nejčastěji zastoupená strana KDU-ČSL dostala prostor čtrnáctkrát, dále ODS a KSČM sedmkrát, ČSSD a STAN šestkrát, Piráti čtyřikrát, TOP09 dvakrát a SPD a uskupení Praha sobě jen jednou. Dominance ANO je však s ohledem na výše uvedené konkrétní mluvčí a také téma příspěvků logická – byl to především ministr dopravy (D. Ťok a následně V. Kremlík) a premiér A. Babiš, kteří odpovídali na dotazy novinářů ohledně dalšího postupu na D1, řešení akutní krizové situace ap. Opoziční poslanci a další politici však byli zváni do publicisticky laděných debat v rámci *Událostí*, *komentářů* a *Devadesátky ČT24*, kde pro svá vyjádření a případnou kritiku

¹⁸ V grafu nejsou zahrnuti novináři a reportéři ČT vyjadřující se v živých vstupech a v samotných reportážích.

Analýza reprezentace tématu modernizace D1 ve vybraných pořadech ČT1 a ČT24

současného vládního postupu mohli dostat delší prostor, než je obvyklé ve zpravodajských reportážích. Z grafu č. 6 je však současně zřejmá značná šíře spektra institucí, jejichž zástupci dostali možnost se k dění souvisejícímu s D1 vyjádřit.

Graf č. 6: Afiliace mluvčích k institucím (podle počtu vyjádření, všechny pořady celkem)

POZNATKY KVALITATIVNÍ ČÁSTI ANALÝZY

Reprezentace událostí souvisejících s či odehrávajících se na dálnici D1 byla v rámci analyzovaného období vytvářena prostřednictvím narativů zejména ze tří tematických oblastí:¹⁹

- 1) popisem aktuální situace na D1 (uzavírky, omezení provozu, kolony atd.), případně tematizace bezprostředně nadcházejících událostí (plánované omezení provozu, uzavírky z důvodu bourání mostů apod.);
- 2) reprezentace dalšího vývoje „iniciační události“, kterou byla dopravní kalamita 12. prosince 2018²⁰, např. ve smyslu hledání jejích příčin, potenciálních viníků či případných následných opatření;
- 3) tematizace epizodních událostí ve spojení s konkrétními aktéry (rezignace ministra dopravy D. Ťoka, nástup V. Kremlíka, odvolání ředitele ŘSD J. Kroupy a nástup P. Kováčíka apod.).

V první etapě analyzovaného období (v průběhu ledna 2019) dominují témata dozvuků a konsekvencí události, která se odehrála na D1 12. prosince předchozího roku. V návaznosti na tuto událost novináři při reprezentaci dálnice D1 užívali výstavbu narativu spojujícího popis aktuální situace na D1 (například průběh odstraňování provizorních svodidel atd.)²¹, hledání příčin/viníků iniciační události (např. politická odpovědnost ministra dopravy, odpovědnost ŘSD atd.)²² a tematizaci řešení, které by aktuálně zamezilo opakování krizové situace (odstranění provizorních svodidel).²³

Přestože z počátku sledovaného období hraje ve vývoji události výraznou roli její „politizace“ (reprezentace tématu např. v kontextu schůze sněmovny k dané události; časté citace vyjádření politiků k události apod.), v celkové reprezentaci události ve všech sledovaných pořadech tento aspekt není nijak signifikantně hypertrofován a v příspěvcích, které tento (politický) aspekt

¹⁹ V průběhu analyzovaného období se objevují i další témata spojená s D1 (například popadané stromy na dálnici – 5. 4.), avšak z celkového pohledu nijak významně reprezentaci tématu dálnice D1 neovlivňují.

²⁰ Provoz na dálnici D1 byl na několik hodin zastaven v důsledku nehod a zhoršené sjízdnosti ve zúžených úsecích způsobených klimatickými podmínkami a řidiči uvízli až na 14 hodin v kolonách.

²¹ Viz například Události (9. 2.) *Zpoždění kvůli pracím na D1*, Zprávy ve 23 (9. 2.) *Odstraňování betonových svodidel na D1*.

²² Viz například Události (25. 1.) *Poslanci o problémech na D1*, 90' ČT24 (22. 1.) *Diskuse o kolapsech na D1 ve sněmovně*.

²³ Viz například Události v regionech (Praha, Brno), Události, 90' ČT24, Zprávy ve 23 (vše 4. 1.) – *Odstraňování provizorních svodidel z D1*, Události, komentáře (4. 1.) *Krizové situace na D1*.

Analýza reprezentace tématu modernizace D1 ve vybraných pořadech ČT1 a ČT24

obsahují, je zjevná tendence tvůrců pořadů o co možná nejvíce vyváženou reprezentaci. A to ve dvojitým ohledu:

- 1) prostor pro vyjádření je vždy poskytnut „oběma stranám“ (tedy jak představitelům vlády, ministerstva dopravy atd., tak politickým aktérům z opozičních stran, které kritizovaly přístup ministerstva/vládních představitelů k řešení události);
- 2) v příspěvcích pořadů, jejichž formát/rozsah to umožňuje²⁴, je patrný akcent na expertní status aktérů, jimž je poskytnut prostor pro vyjádření (např. pozváním do studia), a jejichž výroky jsou prezentovány (a to jak v případě politiků²⁵, tak v případě expertů pro oblast dopravy²⁶).

Tato linie narativizace v průběhu ledna postupně slábne a od února lze jako dominantní identifikovat reprezentaci událostí spojených s D1 do podoby „zpravodajského servisu“. Tato informační sdělení dominantně užívala dva typy výstavby příspěvků: i) standardní zpravodajské příspěvky o epizodních událostech spojených s D1 (například odstraňování provizorních betonových svodidel, omezení dopravy v důsledku stavebních prací na D1 atd.) a ii) servis informací o plánovaných a bezprostředně nadcházejících událostech spojených s provozem na D1 (zejména plánované uzavírky v souvislosti s bouráním nadjezdů či jinou formou rekonstrukce/údržby D1).

Může se nabízet otázka, zda výrazný podíl servisních informací (zejména informací o budoucích událostech – plánovaných uzavírkách a omezeních) patří do zpravodajství (včetně hlavní zpravodajské relace)? Vysvětlením, které tuto formu reprezentace umožňuje považovat za konzistentní s požadavky vyplývajícími z legislativního a etického rámce fungování České televize (dále jen LER), je jednak to, že jde o události, které se mohou týkat relativně nezanedbatelné části populace²⁷, ale i to, že (na rozdíl od například Čro, který má pro tento typ informací vyhrazen speciální formát - pořad *Zelená vlna*) Česká televize nedisponuje žádným specializovaným pořadem/platformou zaměřenými na tento typ informací.

²⁴ Například v rámci pořadů 90' ČT24 nebo *Události, komentáře*, které díky své stopáži poskytují relativně značný prostor pro rozsáhlejší/komplexnější narativizaci.

Viz například *Události, komentáře* (3. 1.), v němž byli do studia pozváni poslanci z podvýboru pro dopravu PS PČR – M. Kolovratník (ANO), M. Jurečka (KDU-ČSL) a P. Hojda (KSČM); *Události, komentáře* (22. 1.) – debata mezi poslanci M. Ferancem (ANO), M. Jurečkou (KDU-ČSL) a K. Matušovskou (KSČM) – opět všichni z podvýboru pro dopravu PS PČR.

²⁵ Mezi citovanými jednoznačně dominují poslanci z podvýboru pro dopravu.

²⁶ J. Šindelář (redaktor serveru zdopravy.cz) – 90' ČT24 (8. 4.), prof. K. Pospíšil (Centrum dopravního výzkumu) – 90' ČT24 (7. 1.), T. Neřold (vedoucí oddělení BESIP) – *Události* (22. 1.) atd.

²⁷ Nejde při tom pouze o ty, kteří D1 využívají přímo, ale například i o obyvatele obcí na objízdných trasách zatížených zvýšenou průjezdností atd.

Analýza reprezentace tématu modernizace D1 ve vybraných pořadech ČT1 a ČT24

Popsaný posun v reprezentaci (tedy příklon k formě zpravodajského servisu) ilustruje mimo jiné i proporcionalita prostoru věnovaného tématu D1 v rámci jednotlivých pořadů mezi oběma zmiňovanými obdobími. Více než polovina příspěvků uveřejněných v pořadech *Události, komentáře* a *90' ČT24* (tedy pořadů, které svým formátem poskytují prostor pro zevrubnější reprezentaci) spadá do období ledna 2019, tj. výše zmíněného prvního období. Tato skutečnost je konzistentní s povahou vývoje události. Zatímco v lednu dominovala či přinejmenším byla velmi výrazná politická rovina reprezentace události odvozená z iniciační události (dopravní kolaps na D1 v prosinci 2018), ve zbytku sledovaného období tendence k tzv. politizaci událostí spojených s D1 (jak v rámci politického diskursu, tak i na straně agendy mediálního mainstreamu) nebyly nijak výrazné.

V reprezentaci tématu dálnice D1 bylo možné zaznamenat i jiné tematické příspěvky. V prvním pololetí roku 2019 se jednalo především o tři události, kterým byla věnována pozornost: a) změna na postu ministra dopravy /8. 4. 2019/; b) změna ředitele ŘSD /3. 5. 2019/; c) komplikace spojené s průjezdem konvoje americké armády Českou republikou /30. 5. 2019/.²⁸ Reprezentace všech těchto událostí ale měla jen krátkodobý charakter a z hlediska celkové výstavby reprezentace D1 ve zkoumaném období tak hrála jen okrajovou roli.²⁹

Obecné charakteristiky výstavby reprezentace sledované události

Celkově lze reprezentaci události (dění spojeného s dálnicí D1) vnímat jako komplexní, a to jak v synchronní rovině (ve smyslu míry komplexity jednotlivých fází vývoje či epifenoménů, které byly v souvislosti s ní součástí reprezentace), tak v rovině diachronní (ve smyslu reprezentace jejího vývoje v rámci sledovaného období). Na základě rámcové rešerše dalších zdrojů (vzhledem k dostupnosti především online médií, zejména nejnavštěvovanějších zpravodajských serverů) lze konstatovat, že v pokrytí dění spojeném s D1 na ČT ve sledovaném období nebyla identifikována žádná událost, kterou by bylo možno najít v rešeršovaných zdrojích a na ČT by chyběla. Naopak – zejména díky kontinuálnímu pokrytí dané události ze strany ČT – celá řada informací, které byly odvysílány na ČT, se v jiných zdrojích neobjevila.

²⁸ V případě změny na postech ministra dopravy a ředitele ŘSD byly tyto události reprezentovány relativně komplexně, a to i v rámci pořadů umožňujících jejich rozsáhlejší narativizaci (*90' ČT24, Události, komentáře*)

²⁹ V případě těchto epizodních témat nebyly identifikovány žádné způsoby nebo postupy výstavby narací, které by bylo možno vzhledem k požadavkům vyplývajícím z LER vnímat jako problematické či sporné. Také samotnou absencí tendence k nadreprezentaci tématu nebo jiné formy „využití“ inherentně konfliktního potenciálu těchto událostí (jež bylo možno identifikovat u některých mainstreamových médií) ze strany ČT lze označit jako konzistentní s naplňováním poslání média veřejné služby.

Analýza reprezentace tématu modernizace D1 ve vybraných pořadech ČT1 a ČT24

Analyzované pořady pokrývaly dění spojené s D1 od epizodních událostí (aktuální neočekávané události, například spadlé stromy), přes servisní informace (aktuální či budoucí očekávané události a probíhající i plánované uzavírky) až po související epifenomény (například výroky či akty politických aktérů). Ve všech případech, kdy se předmětem narace stala reprezentace konkrétní epizodní události, která měla „principiálně hodnotící povahu“ (například odvislou od politické pozice zastávané aktérem/aktéry události),³⁰ byla součástí narace prezentace stanovisek všech stran, které bylo možno vnímat jako klíčové. V případech, kdy se narace zaměřovala na odborné aspekty konkrétního jevu (technické parametry dálnice či její výstavby, problematika řízení provozu na dálnicích apod.) byl dán prostor pro prezentaci expertních aktérů.

Obecně dominující charakteristikou výstavby narací a tím i reprezentace dané události jako celku byl v rámci celého sledovaného období akcent na *faktografický popis*³¹ aktuálně re/prezentovaných jednotlivých dílčích událostí, případně jejich kontextualizace ve vztahu k reprezentaci klíčového referentu reprezentace (D1). Z hlediska modu prezentace bylo možno v rámci celého sledovaného období zaznamenat také další signifikantní charakteristiky, a to:

- 1) výrazný podíl příspěvků, v nichž byla využita prezentace formou živých vstupů či rozhovorů, případně příspěvků, které byly na této formě reprezentace založeny zcela. Vzhledem ke skutečnosti, že obsah či předmět narace naprosté většiny těchto příspěvků měl charakter reprezentace aktuální situace/aktuálního dění, užití tohoto modu prezentace nebudilo dojem samoúčelnosti a lze je považovat za korektní/opodstatněné ve smyslu ustavování dojmu autentičnosti a případně i kredibility narace/příspěvků/zpravodajství ČT jako celku;
- 2) vzhledem k geografickým parametrům dění spojeného s D1 byl v rámci sledovaného období identifikován vysoký podíl příspěvků na nichž se podílely, či je zcela vytvářely, regionální redaktoři/redakce. I u této charakteristiky lze předpokládat, že může být diváky vnímána jako korektní postup vytváření příspěvků, který zvyšuje míru kredibility výsledné podoby reprezentace daných událostí i jejich tvůrců;
- 3) v případě, že byla využita forma rozhovoru s vybranými aktéry události, byly ve všech případech vedeny korektně, se signifikantním akcentem na poskytnutí co možná

³⁰ Viz například diskuse politiků o odpovědnosti ministra dopravy za kalamitní stav vzniklý v rámci výše zmíněné iniciační události.

³¹ Jako faktografický popis označujeme příspěvky založené na prezentaci základních informací o daném jevu/procesu s minimálním podílem identifikovatelných interpretací ze strany tvůrců.

nejekvivalentnějšího prostoru pro výpovědi všech zúčastněných. Jak již bylo zmíněno výše, také výběr jednotlivých aktérů lze považovat za relevantní. Vždy byly zastoupeni aktéři reprezentující k interpretaci dané události různé pozice. V některých případech byla snaha tvůrců pořadů o vyváženost extendována přítomností aktérů s expertním statutem. Současně nebyla v žádném z analyzovaných rozhovorů přítomna zjevná vlastní názorová pozice moderátora/novinářů.

Vizuální rovina reprezentace

Vizuální rovina výstavby příspěvků v rámci sledovaného období variovala v závislosti na aktuálně prezentovaném jevu/epizodní události a podle pořadu, v němž byl odvysílán, ale i v závislosti na modu prezentace.³² V případě zpravodajských příspěvků (ale relativně často byl tento postup využit i v živých vstupech reportérů z místa události) dominovala kompozice příspěvků založená na kombinaci aktuálních a archívních záběrů. Přesto, že ve výrazné míře nebyly archívní záběry jednoznačně signalizovány/identifikovány (popiskem či uvedením data jejich pořízení), nemusí být tento postup vnímán jako problematický, protože 1) šlo o záběry, které nemohly být pro diváky matoucí z hlediska zobrazovaných referentů (například vzhledem ke klimatickým podmínkám zachycených na záběrech³³) a 2) často u nich bylo možno jejich neaktuálnost (a tedy ilustrační funkci) odvodit z verbální roviny příspěvku, v jejímž kontextu byly využity. 3) Současně platí, že v naprosté většině případů využití takového postupu výstavby vizuální roviny příspěvku byly zobrazovány jevy/děje, které samy o sobě byly referentem reprezentované události a nelze je tedy vnímat jako problematické. A konečně lze konstatovat, že v rámci sledovaného období nebylo identifikováno takové využití archívních/ilustračních záběrů (bez ohledu na to, zda byla jejich neaktuálnost signalizována či ne), aby je bylo možno vnímat jako nekorektně sémanticky modifikující/zkreslující/posunující vyznění daného příspěvku.

Za v jistém smyslu sporné lze označit pouze dva prvky/postupy, které byly v rámci sledovaného období identifikovány, a to: 1) vícenásobné zařazení videosekvence z youtube.com, které by v některých příspěvcích mohlo být diváky vnímáno jako redundantní či samoučelné;³⁴ 2) hypertrofovaně seberefrenční zobrazovací postupy, kdy byla předmětem

³² Například zda šlo o živý vstup reportéra či zda šlo o předtočený příspěvek založený na dynamické střihové skladbě atd.

³³ Příkladem může být využití záběrů z prosincového kolapsu na D1, které byly často využívány i v následujících měsících.

³⁴ V tomto případě jde o velmi diskutabilní charakteristiku. V úvodní fázi některých příspěvků, v nichž byla zmíněná videosekvence využita, ji lze vnímat jako ilustraci „emocionální vypjatosti“ vzniklé situace.

zobrazení nikoliv událost, ale samotný reportér (příčemž nešlo o tzv. stand-up, živý vstup apod.).³⁵ Současně je však nutno zdůraznit, že tyto zmíněné postupy představují z hlediska proporcionality užití zcela ojedinělé výjimky a vzhledem k obecným charakteristikám výstavby reprezentace dané události je lze považovat za zcela okrajové.

Verbální rovina výstavby narací

Z hlediska nároků kladených na verbální složku výstavby příspěvků vyplývající ze standardů a z LER média veřejné služby je možno obecně konstatovat, že v rámci celého sledovaného období nebyly identifikovány žádné významnější (jak proporcionalitou, tak intenzitou) problematické jevy. Promluvy moderátorů/redaktorů byly z hlediska gramatické či stylistické výstavby, stejně jako z hlediska ortoepie, napříč všemi pořady korespondující s úrovní vysílání očekávanou od média veřejné služby. Zdůraznit lze také skutečnost, že uvedené charakteristiky platily i pro příspěvky, které byly vysílány živě (a to jak v případě rozhovorů, tak v případě moderace) a kladly v důsledku vysoké míry spontaneity formulace výpovědí mluvčích vyšší nároky na jednotlivé moderátory.

V některých příspěvcích je možno předpokládat, že (zejména pravidelní) diváci mohou identifikovat její opakované užití často v odlišném kontextu výstavby narace a považovat ji za projev tendence k dramatizaci narace apod. Příkladem může být příspěvek z 9. 5. 2019 (odvysílaný v pořadech *Události a Zprávy ve 23*), kdy byla v úvodní části využita část videosekvence převzaté z youtube.com, ačkoli hlavním tématem příspěvku je informace o výběru nové firmy, která opraví daný úsek D1.

³⁵ Screenshoty tohoto postupu jsou zařazeny v Příloze č. 1 (viz příklad A). Ilustrační příklady jsou uvedeny samostatně proto, aby zde nenarušovaly souvislost textu, a proto, že by mohly (vzhledem ke svému formátu a vzhledem k tomu, že ostatní popisované jevy nemá smysl formou screenshotů ilustrovat) budit zdání větší důležitosti, než jakou na základě výsledků analýzy skutečně mají.

(V příkladech z 20. 5. a 30. 5. diváci teoreticky mohli vnímat daný způsob výstavby vizualizace jako problematický i z hlediska rizikovosti způsobu její tvorby, neboť jednání reportérů je patrně v rozporu s dopravními předpisy.)

V kontextu seberefereční funkce lze jako redundantní vnímat využití ještě jednoho prezentačního postupu – prezentaci formou inscenovaného rozhovoru moderátora s reportérem před obrazovku ve studiu (dokumentační screenshot viz Příloha, příklad B). (I v tomto rozhovoru byla zařazena prezentace delší sekvence z výše zmiňovaného videa z youtube.com /*Události, komentáře* 3.1. 10:49/.)

ZÁVĚR

Celkově bylo od ledna do konce května roku 2019 odvysíláno 174 příspěvků, jež se dotýkaly tématu modernizace D1. Předmětem této analýzy bylo 157 výzkumných jednotek, ve kterých informace týkající se D1 tvořila hlavní nebo vedlejší téma. Reprezentaci dění spojeného s dálnicí D1 lze ve vybraných pořadech (Události, Zprávy ve 23, Události, komentáře, Devadesátka ČT24 a tři mutace pořadu Události v regionech: Praha, Brno, Ostrava) ve sledovaném období vnímat jako komplexní, jak v rovině synchronní, tak diachronní (z hlediska vývoje reprezentace tématu ve sledovaném období). Dominantním postupem výstavby příspěvků, a tím i reprezentace tématu D1 jako celku, byl akcent na faktografický popis sdělovaného dění, často v podobě tzv. zpravodajského dopravního servisu. V případech, kdy se předmětem narace stala reprezentace konkrétní události, jež byla hodnotově zatížena (především skrze souvislost s politickou pozicí aktérů události), byla součástí narace prezentace stanovisek všech stran, které bylo možno vnímat pro danou událost jako klíčové. ČT poskytla ve zkoumaných pořadech prostor pro vyjádření ke sdělovaným informacím mluvčím z širokého spektra institucí, nikoli pouze zástupcům politických stran, a odborné aspekty sdělovaných jevů (technické parametry dálnice či její výstavby, problematika řízení provozu na dálnicích apod.) byly komentovány experty. Obecně lze konstatovat, že ČT zmiňovaným událostem věnovala prostor, který je možno vnímat jako dostatečný pro věcně narativizovanou a současně relativně dostatečně komplexní reprezentaci tématu D1 a postup realizace reprezentace tohoto tématu v jednotlivých pořadech lze považovat za v souladu s LER.

SEZNAM CITOVANÉ LITERATURY

- BERGER, Peter – LUCKMANN, Thomas. 1967. *The social construction of reality: A treatise in the sociology of knowledge*. Harmondsworth, Penguin Books.
- HALL, Stuart. 1997. *Representation: Cultural Representations and Signifying practices*. London: Sage.
- CHANDLER, Daniel. 2002. *Semiotics. The Basics*. London: Routledge.
- LUHMANN, Niklas. 2014. *Realita masmédií*. Praha: Academia.
- NEUENDORF, Kimberly A. 2002: *The Content Analysis Guidebook*. London: Sage.
- PHILLIPS, Nelson – HARDY, Cynthia. 2002. *Discourse analysis: investigating processes of social construction*. Thousand Oaks/London/New Delhi: Sage.
- REIFOVÁ, Irena a kol. 2004. *Slovník mediální komunikace*. Praha: Portál.
- SEDLÁKOVÁ, Renáta. 2014. *Výzkum médií. Nejužívanější metody a techniky*. Praha: Grada.
- SCHERER, Helmut. 2005. „Úvod do metody obsahové analýzy“ In: SCHULZ, Winfried – REIFOVÁ, Irena a kol. *Analýza obsahu mediálních sdělení*. Praha: Karolinum. S. 29–50.
- SCHULZ, Winfried. 2000. „Masová média a realita. ‚Ptolemaiovské‘ a ‚Kopernikovské‘ pojetí.“ In: JIRÁK, Jan – ŘÍCHOVÁ, Blanka. *Politická komunikace a média*. Praha: Karolinum. S. 24–40.
- STRAUSS, Anselm L. – CORBINOVÁ, Juliet M. 1999. *Základy kvalitativního výzkumu. Postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Boskovice: Albert.
- TRAMPOTA, T. 2006. *Zpravodajství*. Praha: Portál.
- TRAMPOTA, Tomáš – VOJTĚCHOVSKÁ, Martina. 2010. *Metody výzkumu médií*. Praha: Portál.
- TUCHMANOVÁ, Gaye. 1978. *Making News. A Study in the Construction of Reality*. New York: The Free Press.
- VAN DIJK, Theun A. 1993. „Principles of Critical Discourse Analysis.“ In: *Discourse and Society*. Vol. 4, No. 2, s. 249–283.
- WODAK, Ruth – MEYER, Michael (eds.). 2002. *Methods of Critical Discourse Analysis*, London: Sage.

VÝZKUMNÝ TÝM

Mgr. Marek Lapčík, Ph.D.

Autor působí na Katedře mediálních a kulturních studií a žurnalistiky na Filozofické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci. Zabývá se metodologií sociálních věd a mediálních studií zejména, a to s důrazem na kvalitativní výzkumné postupy. Dlouhodobě se věnuje teorii zpravodajského diskurzu a možnostem jeho analýzy, úzce se zaměřuje také na teorii diskursu a diskursivní analýzu.

Mgr. Renáta Sedláková, Ph.D.

Autorka působila na Katedře mediálních a kulturních studií a žurnalistiky na Filozofické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci a na Katedře mediálních studií a žurnalistiky FSS MU v Brně. Specializuje se na oborovou metodologii mediálních studií, výzkum příjemců mediálních obsahů a na výzkum mediálních reprezentací, především menšin a marginalizovaných skupin.

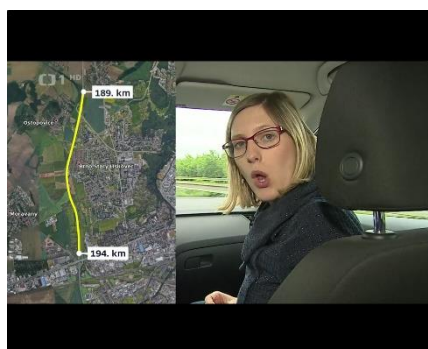
PŘÍLOHA Č. 1

Příklad A:

Události 22. 1. 23:24

Události v regionech (Brno) 15. 5. 15:06 15:11

Události v regionech (Brno) 20. 5. 5:50

Události v regionech (Brno) 30. 5. 2:55

Analýza reprezentace tématu modernizace D1 ve vybraných pořadech ČT1 a ČT24

Příklad B:

Události, komentáře 3. 1. 2019 6:49, 9:18

